

เจ้าสี่เย็นสาม (พระไพศาล วิสาโล)

จากชื่อ ปราชญ์จีนโบราณ ได้เล่านิทานสั้นๆ เรื่องหนึ่ง
ซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีในหมู่ผู้สนใจปรัชญาเต๋า
นิทานเรื่องนี้ชื่อว่า “เจ้าสามเย็นสี่”

เช้าวันหนึ่งคนฝึกจึงได้บอกกับลิงทั้งหลายว่า
“นับแต่วันนี้ไป เราจะให้ลูกเกาลัดแก่เจ้า
ตอนเช้าสามกอง ตอนบ่ายสี่กอง”

พวกลิงไม่พอใจที่ได้ฟังเช่นนั้น
คนเลี้ยงจึงบอกว่า “ถ้าเช่นนั้น ตอนเช้าจะให้เจ้าสี่กอง
ตอนบ่ายสามกอง” พูดย่นๆ ลิงทั้งหมดก็พอใจ

อ่านแล้วหลายคนคงอดหัวเราะไม่ได้
เพราะข้อเสนอของคนเลี้ยงลิงในตอนหลัง
ไม่ได้ต่างอะไรจากตอนแรก
ถึงอย่างไรก็ได้กินเกาลัดเจ็ดกองเท่ากัน
แต่ลิงกลับเห็นว่า “เจ้าสี่เย็นสาม” นั้นเข้าท่ากว่า “เจ้าสามเย็นสี่”

แต่มาพิจารณาให้ดี บ่อยครั้งคนเราก็คิดไม่ต่างจากลิงในนิทาน

เมื่อไม่กี่เดือนมานี้ เจ้าของชาเขียวชื่อดังในเมืองไทย
ได้ไปเปิดตลาดที่กัมพูชา
วิธีส่งเสริมการขายของชาปีนี้ก็คือ
ซื้อสองขวดหรือจ่าย ๔๐ บาท แถมฟรีตุ๊กตาหนึ่งตัว

ปรากฏว่าขายไม่ออกเลย

หลังจากผ่านไปได้หนึ่งวันเขาสังเกตว่า
เวลาพิธีกรโชว์ตุ๊กตาให้ดูบนเวที
เด็กๆ ให้ความสนใจมากถึงกับตาเป็นแวว
เขาจึงเปลี่ยนวิธีการใหม่ คือ ชื้อตุ๊กตาหนึ่งตัว แถมชาเขียวสองขวด
ที่นี่ได้ผล คนเข้าคิวยาวเหยียด
ตุ๊กตาเกือบครึ่งหมื่นหมดไปภายในวันที่สอง

ทั้งๆ ที่จ่าย ๔๐ บาทได้ตุ๊กตาและชาเขียวสองขวดเหมือนกัน
แต่ผู้คนกลับเลือกซื้อตุ๊กตาแถมชาเขียว
มากกว่าซื้อชาเขียวแถมตุ๊กตา

อะไรทำให้ “เข้าสี่เย็นสาม” ดึงดูดใจถึง
พอๆ กับที่ “ซื้อตุ๊กตาแถมชาเขียว” ดึงดูดใจลูกค้า
คำตอบเห็นจะเป็นเพราะว่า ข้อเสนอทั้งสองนั้น
นำเสนอด้วยสิ่งที่น่าสนใจมากกว่า
และตามด้วยสิ่งที่น่าสนใจน้อยกว่า

อะไรก็ตามที่นำเสนอด้วยของชอบ
และตามด้วยของที่ชอบน้อยกว่า
มักจะได้รับความสนใจจากผู้คนมากกว่า
เวลากินก๊วยเตี๋ยว คนส่วนใหญ่จึงชอบกินลูกชิ้นก่อน
ส่วนเส้นค่อยกินทีหลัง น้อยคนที่กินเส้นก๊วยเตี๋ยวก่อน
และค่อยเก็บกวาดลูกชิ้นทีหลัง

จะกินลูกชิ้นก่อนหรือทีหลัง
ถ้าว่าตามหลักเหตุผลแล้ว ก็ไม่ค่อยแตกต่างกันนัก
เพราะในที่สุดก็ได้กินทั้งลูกชิ้นและเส้นเหมือนกัน
แต่ถ้าพูดถึงความรู้สึกแล้ว
กินลูกชิ้นก่อน ย่อมหมายถึง การได้รับความเอร็ดอร่อยก่อน

คนส่วนใหญ่ไม่ค่อยอยากรอเสพความเอรีดอรรอยทีหลัง

ปฏิเสธไม่ได้ว่าเวลาจะเลือกทำอะไรสักอย่าง

บ่อยครั้งเรามักใช้ความรู้สึกนำหน้ามากกว่าเหตุผลหรือการคิดใคร่ครวญ

จะว่าไปมันไม่ใช่เรื่องใหญ่

หากเราใช้ความรู้สึกนำหน้าเวลากินก็วยเดียว

ปัญหาก็คือ เรามักใช้ความรู้สึกนำหน้าในการดำเนินชีวิตด้วย

ระหว่างสบายก่อน ลำบากทีหลัง กับลำบากก่อน สบายทีหลัง

คนจำนวนไม่น้อยเลือกสบายไว้ก่อน ส่วนลำบากนั้น ว่ากันทีหลัง

ด้วยเหตุนี้จึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่เวลามีเงินกู้ที่ได้มาง่ายๆ

หลายคนจึงขอกู้เอาไว้ก่อน ทั้งๆ ที่ไม่มีความจำเป็น

เงินที่กู้ไปทำอะไร

คำตอบก็คือ ซื้อสิ่งฟุ่มเฟือย อุปกรณ์อำนวยความสะดวก

หรือเครื่องเสริมสร้างสถานภาพ

เช่น โทรศัพท์มือถือ ตู้เย็น โทรทัศน์จอแบน

เครื่องเล่นดีวีดี รถยนต์ ฯลฯ

รู้ทั้งรู้ว่าดอกเบี้ยก็ไม่น้อย

และไม่แน่ใจว่าจะหาเงินมาจ่ายหนี้ได้หรือไม่

แต่ภาระเหล่านั้นเป็นเรื่องอนาคต

วันนี้ถ้ากู้มาแล้วฉันสบาย มีเสพสมอยาก ก็ขอกู้มาก่อน

ไม่ใช่แต่เงินกู้หาง่ายเท่านั้น อบายมุขก็มีเสน่ห์ดึงดูดใจผู้คนที่ด้วยเหตุผลเดียวกัน รู้ทั้งรู้ว่า
ว่าสุขบุรี กินเหล้า เล่นการพนัน เทียวผู้หญิงนั้นไม่ดี จะก่อปัญหาในอนาคต แต่ผู้คนที่
ยังพากันเข้าหาอย่างอุหนหาฝาคั่ง ทั้งนี้ก็เพราะมันให้ความสุขเฉพาะหน้า ส่วนโรคภัยไข้
เจ็บ หนี้สิน ปัญหาครอบครัว ฯลฯ ค่อยไปว่ากันทีหลังเพราะตอนนี้มันยังไม่เกิด

ความสุขสบายวันนี้ มักหอมหวลมีเสน่ห์กว่าความสุขสบายวันหน้า

ส่วนความทุกข์ในวันนี้ ย่อมน่ากลัวกว่าความทุกข์ในวันหน้า

ถ้าให้เลือกระหว่าง ลำบากวันนี้ กับเป็นเอดส์วันหน้า
หญิงบริการจำนวนไม่น้อยตอบว่า “กลัวอดไม่กลัวเอดส์”
สำหรับหญิงเหล่านี้ เอดส์ไม่น่ากลัว

ไม่ใช่เพราะว่าเธอมีวิธีป้องกันที่ได้ผล หรือรู้วิธีรักษา
แต่เป็นเพราะเชื่อว่า กว่าปัญหาจะเกิดก็อีกนาน

น้อยคนเลือกที่จะยอมลำบากวันนี้ เพื่อไปสบายในวันหน้า
ลำพังการชู้เด็กว่า “รักดีห้ามจู้ รักชั่วห้ามเสา”
ไม่มีน้ำหนักรพที่จะทำให้เด็กขยันเรียนได้
เพราะเด็กก็เหมือนกับผู้ใหญ่
(ที่ไม่ยอมเลิกบุหรี แม้จะรู้ว่าทำให้เป็นมะเร็งและโรคมะเร็ง)
คือคิดว่า วันนี้ขอสบายก่อน
ส่วนวันหน้าจะทุกข์อย่างไรไปแก้ปัญหากันทีหลัง
ต่อเมื่อพ่อแม่หรือครูชู้เด็กว่า วันนี้เธอจะถูกลงโทษแน่
ถ้าไม่ไปโรงเรียนหรือไม่ทำการบ้าน
ถึงตอนนั้นแหละ เด็กจึงจะเข้ยนขยับ
เพราะความทุกข์มาจ่ออยู่ตรงหน้าแล้ว

ลองมองให้ดีจะพบว่า พฤติกรรมของคนเรามักตั้งอยู่บนความคิด
(ที่นำด้วยความรู้สึก) ว่า ขอสบายไว้ก่อน
แม้ความสบายนั้น จะก่อผลเสียตามมาก็ไม่สนใจ เพราะยังอยู่อีกไกล
ผู้คนชอบกินอาหารที่เรียกว่า “อาหารขยะ” และผลไม้ที่อร่อยสีสวย
ทั้งๆ ที่รู้ว่ามันเต็มไปด้วยสารพิษ
ซึ่งสามารถก่อมะเร็งและโรคนานาชนิด
ใครๆ ก็รู้ว่า การงดอาหารเหล่านั้นจะทำให้สุขภาพดีขึ้น
ไม่เจ็บป่วยในวันข้างหน้า
แต่น้อยคนที่จะยอมยอมเลิกพฤติกรรมดังกล่าว
เพราะความเอร็ดอร่อยในวันนี้ มีน้ำหนักกว่าความทุกข์ในวันหน้า

ในการทำงานเดียวกันการยอมเหนื่อออกกำลังกายวันนี้
จะช่วยให้ไม่มีปัญหาโรคภัยในวันหน้า
แต่คนส่วนใหญ่เลือกที่จะใช้ชีวิตตามสบาย
นั่งๆ นอนๆ มากกว่าจะไปวิ่งหรือเล่นโยคะ
แม้รู้ว่าโรคหัวใจ โรคเก๊าท์ โรคข้ออักเสบ
และเจ็บปวดนานาชนิด อาจจะมาเยือนก็ตาม
รู้ทั้งรู้ว่าโรคเหล่านี้เป็นอันตราย
เมื่อว่ากันตามเหตุผลก็เห็นได้ชัดว่า
วิถีชีวิตแบบนี้จะสร้างปัญหาในอนาคต
แต่ความรู้สึกอยากหิบบจวบความสบายที่ใกล้มือ
มักจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของเรา
มากกว่าเหตุผลหรือปัญญาอยู่เสมอ
พูดอีกอย่างก็คือ เรามักให้ “ความถูกต้อง”
มาเป็นใหญ่เหนือ “ความถูกต้อง”

เมื่อมองให้ครอบคลุมถึงชีวิตทั้งกระบวนการ
ใครๆ ก็รู้ว่า ในที่สุดเราก็จะต้องตาย
พอพูดถึงความตาย เราก็รู้สึกว่าเป็นเรื่องน่ากลัว
และที่อาจจะน่ากลัวกว่านั้น ก็คือ
สภาพร่างกายและจิตใจก่อนจะตาย
ถ้าตายปุบปับก็คงไม่เป็นไร
แต่ส่วนใหญ่จะตายอย่างช้าๆ ต้องเจ็บปวด
ทุกข์ทรมานนานเป็นเดือนหรือเป็นปีกว่าจะหมดลม
แม้รู้อย่างนี้แต่มีน้อยคนที่พยายามเตรียมตัวเตรียมใจ
เพื่อเผชิญความตายอย่างสงบ
การฝึกฝนจิตใจด้วยสมาธิภาวนา
และการพิจารณาความตาย (มรณสติ) อย่างสม่ำเสมอ
เป็นการเตรียมพร้อมอย่างหนึ่งที่ได้ผล

แต่วิธีการดังกล่าวต้องใช้ความเพียรและความอดทน
ไม่น้อยไปกว่าการออกกำลังกายเป็นประจำ
ไม่ต้องบอกก็รู้ว่า คนส่วนใหญ่เลือกที่จะสบายไว้ก่อน
มากกว่าที่จะยอมลำบากวันนี้ เพื่อไปสบายในวันข้างหน้า
ดังนั้นจึงละเลยการฝึกจิตฝึกใจ
ไม่มีอะไรที่เป็นเครื่องช่วยรักษาใจในวาระสุดท้ายของชีวิต
ผลก็คือ คนส่วนใหญ่ตายอย่างทุกข์ทรมาน
แม้จะมีเทคโนโลยีต่างๆ มาช่วยเต็มที่ก็ตาม

เมื่อใดที่ปล่อยให้ความรู้สึกเป็นใหญ่
เราก็มักเลือกเอาความสะดวกสบายหรือความสุขเฉพาะหน้าไว้ก่อน
และไม่สนใจความทุกข์ที่จะตามมาภายหลัง
บ่อยครั้งความทุกข์ที่ตามมานั้นหนักหนาสาหัส
จนไม่คุ้มค่ากับความสุขสบายเฉพาะหน้าเลย
คนที่เห็นแก่ความสุขชั่วแฉะ
หรือคนที่ล้มละลาย ครอบครัวย่ำแย่ เพราะติดเหล้าและการพนัน
เป็นตัวอย่างที่เห็นชัด เป็นความจริงที่ว่า
ปัญญาหรือเหตุผล มักมีพลังน้อยกว่าความรู้สึก
ความอยากได้ความสุขเฉพาะหน้า
มักทำให้วิจรรณญาณของเราบกพร่อง
มันไม่เพียงทำให้เราเลือกหนทาง
ที่ก่อทุกข์หมันต์ในภายหลังเท่านั้น
หากยังทำให้ละเลยทางเลือกที่ดีกว่าหรือให้ผลตอบแทนมากกว่า
เพียงเพราะว่า ประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นนั้นมาช้าไม่ทันใจ

เคยมีการสอบถามคนอเมริกันกลุ่มหนึ่งว่า
ระหว่างการได้เงิน ๑๐ เหรียญในวันนี้
กับการได้เงิน ๑๑ เหรียญในอีกเจ็ดวันถัดไป เขาจะเลือกอะไร
ปรากฏว่า คนส่วนใหญ่เลือกข้อเสนออันแรก

ที่น่าสนใจก็คือ เมื่อตรวจดูการทำงานของสมองของคน
ในขณะที่ตัดสินใจ โดยให้เลือกระหว่างการได้ครอบงำสินค้า
ที่มีมูลค่า ๕-๕๐ เหรียญในวันนี้
กับการรับครอบงำที่มีมูลค่าเพิ่มขึ้น ๑-๕๐% ในอีกสองอาทิตย์ถัดไป
ผู้วิจัยพบว่า คนที่เลือกเอาครอบงำวันนี้เลย
จะมีการทำงานเพิ่มขึ้นที่สมองส่วนที่เรียกว่าระบบลิมบิก
ซึ่งทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ความรู้สึก
ส่วนคนที่ขอรับครอบงำที่มีมูลค่าเพิ่มขึ้นภายหลัง
จะมีการทำงานเพิ่มขึ้นที่เปลือกสมองส่วนหน้า (prefrontal cortex)
ซึ่งเกี่ยวข้องกับการคิดหรือใช้เหตุผล
งานวิจัยชิ้นนี้เท่ากับยืนยันว่า
คนที่เลือกเอาผลประโยชน์เฉพาะหน้า มักตัดสินใจโดยใช้ความรู้สึก
ขณะที่คนซึ่งใช้เหตุผลจะเลือกข้อเสนอที่ให้ผลประโยชน์มากกว่า
แม้จะต้องรอก็ตาม

ถ้าไม่ยอมให้ความรู้สึกเข้ามาจำกัดการตัดสินใจของเรามากเกินไป
เราจำเป็นต้องมี “สติ” ให้มากขึ้น
สติช่วยเตือนให้เราั้งคิด
และไม่ปล่อยใจไปตามความรู้สึกเสียหมด
กล่าวอีกนัยหนึ่ง สติช่วยให้สมองส่วนหน้าเข้มแข็งปราดเปรียวขึ้น
ไม่ถูกระบบลิมบิกครอบงำง่าย ๆ
ยิ่งถ้ารู้ว่าตัวเองมีแนวโน้มที่จะคิดหรือตัดสินใจตามความรู้สึก
ก็จะยังมีสติ มีความระมัดระวังตัวมากขึ้น
สติสามารถช่วยให้เราเอาเหตุผลหรือปัญญา
มาคะคานหรือถ่วงดุลกับความรู้สึกได้ดีขึ้น
“ความถูกใจ” และ “ความถูกต้อง” บางครั้งก็ไม่ใช่อะไรเดียวกัน
ถ้าไม่มีสติ ความถูกใจก็มักจะมาเป็นใหญ่
แต่ถ้ามีสติ ชีวิตก็เป็นไปในทางที่ถูกต้องมากขึ้น

พูดเช่นนี้มิได้หมายความว่าความรู้สึกนั้นไม่ดี
ความรู้สึกบางทีก็จำเป็นมากกว่าเหตุผล
คนเราถ้าใช้เหตุผลหมด ก็คงไม่ต่างจากหุ่นยนต์
โลกนี้คงสวยสดงดงามน้อยลง
ปัญหาก็คือ เวลานี้เราเอาความรู้สึกมาเป็นใหญ่มากเกินไป
จนทำให้ชีวิตเสียสมดุล และก่อปัญหารอบตัว
ไม่ว่าปัญหาสิ่งแวดล้อม อาชญากรรม คอร์รัปชัน
ท้องก่อนวัยเรียน จริยธรรมเสื่อมโทรม
ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นเพราะ
เราปล่อยให้ความถูกต้องมาเป็นใหญ่เหนือความถูกต้อง

นิทานเรื่อง “เข้าสามเย็นลิ” จางจื่อต้องการแนะ
ให้เราเอาคนเลี้ยถึงเป็นตัวอย่าง
คนเลี้ยถึงนั้นไม่ยึดติดกับความคิดของตนเอง
และไม่ยอมเสียเวลาไปกับการถกเถียงถึง
เพราะรู้ว่า เถียงไปก็ไม่ประโยชน์
เพียงแค่อ้างอิงข้อเสนอสักหน่อยก็ได้ผลแล้ว

แต่อันที่จริง ถึงในนิทานเรื่องนี้ ก็สอนอะไรเราได้มากมาย
จะว่าไปแล้วถึงในเรื่องนี้ก็คือ กระจกสะท้อนตัวเรานั้นเอง
ดังนั้นจึงไม่ควรผลิผลตามหัวเราะเยาะถึง
เพราะนั่นจะเท่ากับหัวเราะเยาะตัวเองไปด้วย